

حقوق زنان در قانون حمایت خانواده

www.ketab.ir

مجموعه کتابی

مهران عبدلی

سرشناسه	:	کمالی، محبوبه
عنوان قراردادی	:	ایران . قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	:	حقوق زنان در قانون حمایت خانواده / مولفین محبوبه کمالی، مهران عبدلی.
مشخصات نشر	:	مشهد: نسیم آفتاب، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	:	۱۲۸ ص.
شابک	:	978-600-6894-57-7
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	زنان - وضع حقوقی و قوانین -- ایران
موضوع	:	حقوق زن -- ایران
موضوع	:	حقوق خانواده -- ایران
شناسه افزوده	:	عبدلی، مهران
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ج ۵ ۸/۵/۱۷/۵ KMH
رده بندی یوبی	:	۳۴۶/۵۵۰۱۳۴
شماره ثبت کتابخانه ملی	:	۴۲۱۴۲۷۳

فتر ۹ رکز بخش: مشهد: ۳۲۲۵۷۴۳۰ - ۰۹۱۵۱۱۵۵۸۳۱

که عنوان کتاب		حقوق زنان در قانون حمایت خانواده
که مولفین		محبوبه کمالی - مهران عبدلی
که ناشر		نسیم آفتاب
که شمارگان		۱۰۰۰ نسخه
که نوبت چاپ		اول - ۱۳۹۶
که چاپ		معین
ISBN 978-600-6894-57-7		

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه.....
۱۴.....	فصل اول: تاریخچه قوانین حمایت از حقوق زن.....
۱۹.....	مبحث اول: بررسی قانون حمایت خانواده ۱۳۴۶.....
۱۹.....	گفتار اول: تصویب قانون حمایت خانواده ۱۳۴۶.....
۲۰.....	گفتار دوم: محاسن قانون حمایت خانواده ۱۳۴۶.....
۲۰.....	بند اول: محدود کردن زن در مرد در طلاق.....
۲۱.....	بند دوم: گسترش مرد در صورت طلاق توسط زن.....
۲۲.....	بند سوم: محدود کردن اختیار مرد در اشتغال زن.....
۲۳.....	گفتار سوم: معایب قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳.....
۲۳.....	بند اول: نداشتن حمایت مالی از زن پس از طلاق.....
۲۴.....	بند دوم: غیر قابل پژوهش بودن گواهی عدم بارداری زن.....
۲۴.....	بند سوم: میسر نبودن احراز اجرای عدالت در ازدواج مجدد.....
۲۶.....	مبحث دوم: قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳.....
۲۶.....	گفتار اول: تصویب قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳.....
۲۸.....	گفتار دوم: محاسن قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳.....
۲۸.....	بند اول: گسترش موارد درخواست طلاق توسط زن و محدود کردن موارد طلاق رسد.....
۲۹.....	بند دوم: محدود کردن اختیار مرد برای ازدواج مجدد به موارد معین.....
۳۰.....	بند سوم: اختیار زن در منع اشتغال شوهر.....
۳۰.....	بند چهارم: دادن حق ولایت به مادر.....
۳۱.....	بند پنجم: مقرری ماهانه برای زنان مطلقه.....
۳۲.....	الف: ویژگی های مقرری ماهانه.....
۳۳.....	ب: ماهیت و مبنای مقرری ماهانه.....
۳۶.....	بند ششم: افزایش سن قانونی ازدواج در قانون حمایت خانواده.....

فصل دوم: حمایت های قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ در حمایت از حقوق زنان و مقایسه ی آن با قوانین

قبل ۳۶

مبحث اول: ارزیابی قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ ۴۳

گفتار اول: مثبت یا منفی بودن قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ در حمایت از حقوق زنان ۴۳

گفتار دوم: رویکردهای مثبت قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ در حمایت از حقوق زنان ۵۱

بند اول: پیش بینی مراکز مشاور خانواده در کنار دادگاه خانواده ۵۱

بند دوم: تعیین حقوق وظیفه و مستمری ۵۱

بند سوم: امکان طرح دعوی خانوادگی از سوی زوجه در محل اقامت خود ۵۲

بند چهارم: ضمانت مادر در قانون جدید ۵۲

بند پنجم: ضرورت ثبت ازدو - تنم و طلاق یا فسخ نکاح یا رجوع در قانون جدید ۵۳

بند ششم: به رسمیت شناختن نهاد خانواده ۵۴

گفتار سوم: رویکردهای منفی قانون حمایت خانواده در حمایت از حقوق زنان ۵۴

بند اول: الزام به ثبت ازدواج های موقت مشروط به شرایطی ۵۴

بند دوم: عدم سهولت طلاق از سوی زنان ۵۵

بند سوم: عدم سهولت در گرفتن مهریه ۵۶

مبحث دوم: حقوق زن در قانون جدید حمایت خانواده و تغییر آن نسبت به قوانین قبل ۵۶

گفتار اول: ساختار دادگاه خانواده و حضور قاضی زن در آن ۵۶

گفتار دوم: ازدواج مجدد مرد در قوانین حمایت خانواده ۵۷

بند اول: ازدواج مجدد مرد در قانون حمایت خانواده ۱۳۴۶ و ۱۳۵۳ ۵۸

الف: محدود کردن عدد زوجات به دو همسر ۵۹

ب: محدود کردن چند زنی به نه مورد ۶۰

ج: مفهوم عدالت در ماده ی ۱۷ قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳ ۶۰

د: صدور گواهی عدم امکان سازش به درخواست زن اول ۶۱

و: ضمانت اجرای ازدواج مجدد بدون اجازه دادگاه ۶۱

بند دوم: سکوت قانون جدید حمایت خانواده در مورد ازدواج مجدد ۶۲

گفتار سوم: بررسی شغل زن در قوانین حمایت خانواده ۶۵

مقایسه ی قوانین حمایت خانواده در مورد شغل زن ۶۵

۶۹.....	گفتار چهارم: مهریه.....
۷۵.....	گفتار پنجم: موجبات طلاق.....
۷۵.....	بند اول: طلاق در قانون حمایت خانواده ۱۳۴۶ و ۱۳۵۳.....
۷۷.....	بند دوم: لایحه ی قانونی دادگاه مدنی خاص مصوب ۱۳۵۸.....
۷۷.....	بند سوم: طلاق به اراده ی مرد.....
۷۹.....	بند چهارم: طلاق توافقی در قانون جدید حمایت خانواده.....
۸۲.....	گفتار ششم: حکم به تأدیه حقوق مالی زوج و ترتیب ملاقات طفل.....
۸۴.....	مطالبه ی هزینه ها از شوهر.....
۸۵.....	گفتار هفتم: حق الزحمه و سایر حقوق زن پس از اجراز عدم امکان سازش.....
۸۸.....	گفتار هشت: تعیین مجازات های کیفری مقرر در روابط زناشویی.....
۹۳.....	گفتار نهم: گواهی سلامت زوجین قبل از ازدواج.....
۸۹.....	فصل سوم: احکام های تأمین حقوق زن
۹۷.....	مبحث اول: مشکلات موجود در حمایت از حقوق زنان و راهکارهای پیشنهادی.....
۹۹.....	گفتار اول: حق طلاق برای زن.....
۱۰۰.....	گفتار دوم: متناسب بودن شتاب حرکت فرتوت با شتاب حرکت جامعه در حمایت از حقوق زن.....
۱۰۳.....	گفتار سوم: لزوم بازنگری در مقوله ی ازدواج.....
۱۰۳.....	گفتار چهارم: حمایت از حقوق زنان هم در خانواده هم در جامعه.....
۱۰۴.....	گفتار پنجم: عدم تصمیم گیری دادگاه در طلاق توافقی از جانب زوجین.....
۱۰۵.....	گفتار ششم: بازنگری در قانون جدید حمایت از خانواده و قانونی.....
۱۰۶.....	گفتار هفتم: لزوم تعادل میان حقوق و تکالیف زن و مرد.....
۱۱۳.....	گفتار هشتم: شروط ضمن عقد.....
۱۱۴.....	گفتار نهم: افزایش حمایتی زنان در جرم انگاری و مجازات های جدید این قانون.....
۱۱۵.....	گفتار دهم: جدیت در تصویب قوانین مربوط به زنان و خانواده.....
۱۱۹.....	گفتار یازدهم: تصیف دارایی های زن و شوهر جایگزین مناسب برای ماده ۳۰ قانون حمایت خانواده.....
۱۲۱.....	نتیجه.....
۱۲۵.....	فهرست منابع.....

مقدمه

زن در طول تاریخ مورد بی‌اعتنایی و بی‌ارزشی قرار گرفته است. گاه زنان را به هنگام رسیدن به سن بلوغ به عنوان کالا در معرض فروش قرار می‌دادند و یا به هنگام فوت شوهر، برای رهایی روح او از تنهایی، زنش را با جسد شوهر می‌سوزاندند و یا او را زنده زنده در گور با او دفن می‌کردند. در آن کلام زن را انسان نمی‌شمردند و به او ظلم می‌کردند. در عصر جاهلیت مدرن نیز از زن به عنوان ابزاری برای رسیدن به اهداف غیر انسانی و غیر اخلاقی بهره می‌بردند و آنان را از جایگاه حقیقی خود خارج می‌کردند. اسلام به عنوان نجاتگر انسان‌ها بزرگ‌ترین خدمت را به زنان دنیا ارائه کرده است و با تسبیح و این و احکام عادلانه مظلومیت و محرومیت زنان را پایان داده است و برای آنها حقوقی مثبت و شخصیت حقیقیشان قرار داده و وجود زن را لازمه تکامل جوامع بشری معرفی کرده و از زنان تکلیفی مناسب با وضع روحی و جسمی آنها طلب نموده و احکام و قوانین خاصی را برای آنها وضع کرده است. امروزه روند توسعه‌ی حمایتی از حقوق زنان رو به بهبود است به گونه‌ای که موضوع حقوق زنان از جمله موضوعاتی است که همواره مورد توجه و دقت همگان بوده است طوری‌که در این جهت کارها و تلاش‌های فراوانی صورت گرفته است. این مهم در دنیای کنونی از اهمیت و ارج بیشتری برخوردار گشته است و هر کس در این راستا گام برداشته تا شاید بتواند این حقوق را احقاق نماید. قانونگذار نیز در این روند توسعه سهمیم بوده و با قانونگذاری توانسته است بعضی از مشکلاتی را که بر سر راه زنان برای رسیدن به حقوق اولیه خود وجود داشته را رفع کند و برای حمایت هرچه بیشتر از زنان قوانین را بر حسب اوضاع و احوال وضع کند که از جمله‌ی آنها تصویب قانون حمایت خانواده‌ی ۱۳۹۱ است. حمایت از زنان به این معناست که قانونگذار زن را به عنوان یکی از اعضای جامعه تأیید کند بدون در نظر گرفتن کاستی‌ها و ناتوانی‌ها یا موفقیت‌ها و توانایی‌های زنان. این نوع حمایت حق زنان است. هنگامیکه قانون از حقوق زنان حمایت کند، جامعه هم در می‌یابد که این حقوق را باید بپذیرد. از آنجا که زن در خانواده و بیرون از آن نقش بسزایی دارد اگر از حمایت‌ها برخوردار نشود آسیب می‌بیند و احساس می‌کند حمایت اجتماعی از او دریغ می‌شود. او از نظر روانی تحت فشار بیشتری قرار می‌گیرد.

گیرد و ممکن است حالت های افسردگی را تجربه کند. زنان به عنوان نیمی از افراد جامعه از جمله طبقات انکارناپذیر هر اجتماعی محسوب می گردند. در تکوین تمامی تمدن ها و فرهنگ ها زنان افرادی بودند که مهمترین نقش را ایفا می کردند، جایگاه زنان در عرصه حیات معنوی و اعتقادی جوامع، امری است که مورد تایید بسیاری از اندیشمندان و متفکران می باشد. بسیاری از حوادث و رویدادهای بزرگ تاریخی تحت تاثیر قدرت معنوی زنان صورت گرفته است¹. احقاق حقوق زن، شناخت مبانی حقوق زنان، آزادی زنان، احترام به مقام، شخصیت و ذات انسانی زن همیشه با دردسرها و مزاحمت های پی در پی همراه بوده است.

وضعیت اجتماعی زنان در ایران در طول دوره های مختلف تاریخی و فرهنگی متفاوت بوده است. مثلاً حمله عرب ها به ایران موجب پذیرش ارزش های عربی - اسلامی در میان ایرانیان شد. حمله مغل ها به ایران نیز تاثیر زیادی بر فرهنگ و جامعه ایران گذاشت. این تغییرات مستقیماً بر وضعیت زنان ایرانی تاثیر گذار بود.

در ایران قبل از تصویب قانون حمایت خانواده نگاه جامعه به زن به عنوان جنسی ضعیف تر از مرد بود و تنها او را محدود به کار کردن در خانه می دید. در واقع جامعه ی آن روز نقشی منفعل به زن می داد همچنین مواد موجود در قانون مدنی در زمینه ی طلاق، حضانت، اشتغال، حقوق مالی و... نیز بیشتر از مردان حمایت می کرد. اما با پیشرفت جامعه ی ایران نقش زنان در جامعه فزونی یافت و جایگاه و موقعیت آنان بیش از گذشت ارتقا پیدا کرد تا اینکه سرانجام قانونگذار در سال ۱۳۴۶ با تصویب اولین قانون حمایت خانواده توانست روند این توسعه را افزایش دهد. این قانون نوآوری هایی از جمله محدود کردن اختیار مرد برای ازدواج مجدد، درخواست طلاق توسط مرد، گسترش موارد درخواست طلاق توسط زن، محدود کردن اختار مرد در منع اشتغال زن را در حمایت از حقوق زن به همراه داشت و برای جامعه ای که تا آن زمان از جانب قانونگذار حمایت جدی از زنان نکرده بود ارزشمند تلقی می شد. اما این قانون نتوانست پاسخگوی تمام نیازهای زنان باشد تا اینکه قانونگذار سرانجام قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳ را تصویب نمود. این قانون به نسبت قانون حمایت خانواده ی مصوب ۱۳۴۶ بسیار بیشتر به حمایت زنان پرداخته بود طوری که بسیاری از حقوقدانان آن را قانون حمایت از زن نامیدند. در واقع قانون حمایت خانواده تصویب شد تا کاستی ها و خلاءهایی را که به ویژه در خصوص حقوق زنان در خانواده وجود داشت جبران کند و تعادل میان حقوق زن و مرد در خانواده ایجاد کند. نوآوری های قانون حمایت

¹ عبادی، شبرین، حقوق زن در قوانین ایران، ص 18

خانواده مصوب ۱۳۵۳ عبارت اند از گسترش موارد رخواست طلاق توسط زن و محدود کردن موارد طلاق توسط مرد، محدود کردن اختیار مرد برای ازدواج مجدد به موارد معین، اختیار زن در منع اشتغال شوهر، دادن حق ولایت به مادر، افزایش سن قانونی ازدواج در قانون حمایت خانواده و ...

اما با پیروزی انقلاب اسلامی متأسفانه بسیاری از مواد این قانون غیر شرعی اعلام شد تا اینکه سرانجام در سال ۱۳۸۶ قانونگذار برای تکمیل روند قانونگذاری لایحه حمایت خانواده را به مجلس داد اما این لایحه پس از ۵ سال به قانون تبدیل شد این لایحه حمایت از خانواده جهت صیانت از نقش و جایگاه خانواده تصویب شده است و مانند بسیاری از قوانین دیگر براساس نیازها و ضروریات شکل گرفت.

از آنجا که اکثر زنان و دختران خود نیز از حقوق انسانی خویش بی خبراند، جهت آگاهی های زنان از حقوق انسانی شان تحت عنوان (حمایت از حقوق زنان در قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱) در دست تحریر گرفتیم. ولی این نوشته ها اندک است و حقوق انسانی زنان را آنچنان که باید باشد اطلاع رسانی نمی کند. حالا حقوق انسانی زنان را در این پژوهش مختصر در خانواده، حق انسانی زنان در مورد عدم تبعیض، حق انسانی زنان در مورد رهایی از خشونت به بحث می گیریم، البته این نوشته ها عاری از کسی با و کاستی ها نخواهد بود، علاوه بر آن آنچه ما را به این موضوع هدایت کرد این بود که امروزه زن مورد رذی است که با وصف تکامل جامعه و بسیاری پیشرفتهای بشری قرن ۲۱ روز به روز در عرصه های مختلف اجتماعی، سیاسی ورود پیدا می کند. از آنجا که زن امروزی هم در خانواده و هم در اجتماع نقش اساسی دارد، بنابراین شایسته است که برجسته ترین نقش را در خانواده به او داد، از این جهت مرا گرفتن او در سایه ی حمایت های سنجیده قانونی ضرورتی انکار ناپذیر است. با توجه به اینکه در زمینه ی قانونگذاری اصل بر این است که همیشه قانونگذار کاستی های قوانین گذشته را برطرف کرده و قوانین را تکمیل می کند و همچنین براساس نیازهای روز نوآوری هایی نیز به قانون گذاشت می آید. لذا لازم دیدیم پژوهشی در این مورد با این هدف انجام دهیم که مشخص شود براساس اصل مذکور قانون حمایت خانواده ۱۳۹۱ نسبت به قوانین حمایت خانواده ۱۳۵۳ و ۱۳۴۶ در زمینه ی حقوق زن پیشرفت داشته است یا پسرفت و از برآیند آن پیشنهادهایی برای اصلاح قوانین و گسترش تأمین حقوق زن ارائه کرد بر همین اساس تصمیم گرفته شد که جایگاه زن در قانون حمایت از خانواده بررسی شود و پژوهشی در این خصوص صورت گیرد. همچنین در این پژوهش به دنبال آن هستیم که ابتدا در امر قانونگذاری جنبه های مثبت در خصوص حمایت از حقوق زن را از جنبه های منفی

آن بازنشاسیم؛ (در این راستا برای رسیدن به هدف مذکور قانون حمایت خانواده سال ۱۳۴۶، ۱۳۵۳ و ۱۳۹۱ را مورد توجه قرار می دهیم).

چنانکه اشاره کردیم آنچه ما در این نوشتار در پی آن هستیم اشاره به برخی حقایق در ارتباط با حمایت از حقوق زنان در قانون حمایت خانواده است که امید می رود خردمندان در آن دقت نظر کرده و خود در پی فراچنگ آوری دیگر حقایق برآیند که تحقیقاتی های تازه ای فرا راه زنان گشوده خواهد شد.

با توجه به آنچه گفته شد، دو پرسش اصلی در رابطه با موضوع انتخابی مطرح می گردد که در این پژوهش به دنبال یافتن پاسخی مناسب برای آن ها هستیم. این پرسش ها عبارتند از اینکه:

۱- آیا وضعیت قانون حمایت خانواده ی مصوب ۱۳۹۱ در حمایت از حقوق زنان نسبت به قوانین قبلی تغییری یافته است؟ نکات اشتراک و افتراق حمایت از حقوق زنان در قانون حمایت خانواده ۱۳۹۱ و قوانین قبل از آن چه می باشد؟

۲- آیا حمایتها، صورت گرفته از حقوق زنان در قانون سال ۱۳۹۱ کافی است؟

۱- در مقام پاسخ به سوال اول باید گفت از جمله نکات افتراق قانون جدید در حمایت از حقوق زنان با قوانین قبل عبارتند از طرح دعاوی خانوادگی توسط زوجه در محل اقامت خود، حضور قاضی مشاور زن در دادگاه های خانواده، پیش بینی مراکز مشاور خانواده در کنار دادگاه خانواده و نیز دریافت ستوری زوج متوفی در صورت ازدواج مجدد زن و از جمله نکات اشتراک قانون جدید در مورد حمایت از زنان با قوانین قبلی، ثبت طلاق موکول به تأدیه ی حقوق مالی زوجه است و ثبت طلاق در صورت رضایت زوجه یا صدور حکم قطعی دایر بر اعسار زوج یا تقسیت حکم، ثبت شود.

۲- از آنجا که یکی از اهداف قانونگذار در تصویب قانون جدید، حمایت از حقوق زنان با توجه به نیازهای امروزی در جامعه ی فعلی بوده، مواردی از جمله ازدواج موقت، و همچنین ملاک قرار دادن عدم توانایی مرد در پرداخت مهریه ی بیش از یک سکه و در واقع عند الاستطاعه بودن مهریه نشان از آن است که حمایت های صورت گرفته کافی نیست. درواقع قانون جدید درعمل نتوانسته در بسیاری از جهات حمایت های لازم را داشته باشد طوریکه به گفته ی بعضی از حقوقدانان این قانون تنها به جنبه ی شکلی و آیین دادرسی پرداخته است و تنها از این جهت توانسته جنبه حمایتی داشته باشد.

در پایان باید اضافه کرد که گردآوری اطلاعات، با استفاده از روش کتابخانه ای و از طریق جستجو در منابع معتبر حقوقی، فیش برداری از آن ها و مراجعه به سایت های اینترنتی صورت گرفته است. البته با مشکلات فراوانی نیز در این مسیر مواجه شدیم که از جمله مهمترین آن ها کمبود منابع و ضعف شدید کتاب ها و تحقیقات صورت گرفته را می توان نام برد، که انجام این پژوهش را سخت و طاقت فرسا نمود. در نهایت اینکه اطلاعات گردآوری شده ی مزبور، در قالب سه فصل سامان دهی و ارائه می گردد؛ که فصل نخست آن اختصاص به تاریخچه ی حقوق زن و در فصل دوم نیز به حمایت های قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ در حمایت از حقوق زنان و مقایسه ی آن با قوانین قبلی می پردازیم و در نهایت در فصل آخر به بررسی راهکارهای تأمین حقوق زنان اختصاص یافته است.